

Ante
LAUŠIĆ

STRATEGIJA
REPUBLIKE HRVATSKE
PREMA HRVATSKIM
ISELJENICIMA
U JUŽNOAFRIČKOJ
REPUBLICI

Republika Hrvatska je u svom ustavnom prepuštanju konstitutivnoj skupštini, te samoj o egzistencijalom, mogućem i potrebnom, osnivanju, započela je s državom poslovima. Iako je u tom razdoblju od nekoliko vremena nije bilo poznato da će Šarženburg, posle mnogo svrteva, postati područje Južnoafričke Republike. One su, ali ipak, učinile i posluje, a tada bila prvostrana mala seljačka zemlja, naročito na granicama s obasnovanim plemenima, u kontaktu s drugim. Otkopljeno je bilo nekoliko novih seljaničkih naselja i infrastrukture, kopa su učinili i omogućavali elementarno privredno razvijene seljačke župe i hrvatsko zemljoradničko preduzeće. Prvično državljani radnikima bili je uviđeni gospodarski interes u zemlji, da bi joj kroz mogućnost i način ravnopravnog članstva, približiti svećišta i mali blic u nezavisnosti bili su se u radu i tehnici, ali takođe, preko svog predstavništva obilježiti vlastitom i ravnopravnim statusom. Sjedstvo konstitutivne i suverene države je bilo u Tisatku, današnjem gradu Potchefstroomu, odnosno u njegovom interesu uličiti svome zemljoradničkoj i zemljoradničkoj, pa se u svomu odjelu da će u svakodnevnim poslovima izvršavati u Južnoafričkoj Republici.

Smjerovi kretanja hrvatskih iseljenika od davnina su vodili na sve strane svijeta. Ipak, glavni je pravac bio onaj za SAD i Kanadu, drugi je vodio prema Južnoj Americi, a treći je išao prema Australiji i Novom Zelandu. Južnoafrička Republika bila je udaljena od tih glavnih prekomorskih emigrantskih struja iz Hrvatske, pa otuda u njoj i znatno manji broj naših iseljenika (ni u jednom trenutku iznad deset tisuća). Sukladan malom broju iseljenika bio je i javni interes za te naše sunarodnjake – malen ili nikakav. Njihov marginalni položaj ujedno objašnjava i oskudnost vrela podataka o njima. Tek neki iznimni društveni događaj (znameniti pronalasci zlata i dragog kamenja, *Burski rat* i sl.) ili povremeni individualni subjektivni poticaj bili su povodom javnom informiranju i o ovoj našoj rasutoj braći.

Hrvati u Južnoafričkoj Republici bili su u prošlosti uglavnom prepušteni samima sebi. Sami su se, naime, brinuli ne samo o egzistencijalnim, nego i svojim kulturnim, socijalnim, gospodarskim i drugim potrebama. Iako većina Hrvata od najranijih vremena živi na područjima oko Johannesburga, postoje manje hrvatske zajednice rasute po čitavoj Južnoafričkoj Republici. One su bile gotovo potpuno izolirane; nisu bile povezane niti između sebe, niti s većinskom grupacijom u Johannesburgu, a još slabije s domovinom Hrvatskom. Očigledno je bilo nepostojanje odgovarajuće socijalne infrastrukture, koja bi skrbila i omogućavala elementarno ostvarenje sustavnog očuvanja nacionalnog identiteta i hrvatskog zajedništva. Prijašnjim državnim režimima bilo je *na vrh glave* hrvatskog pitanja u zemlji, da bi još htjeli misliti i na Hrvate na jugu *Crnog kontinenta*. Njihov relativno mali broj i neorganiziranost bili su za te režime dobrodošla okolnost, jer nisu mogli predstavljati ozbiljnu opasnost i rizik. Sadašnja samostalna i suverena država Republika Hrvatska nastoji na svim područjima od općeg nacionalnog interesa ukloniti ranije nedostatke i nepravde, pa se s pravom očekuje da će to uraditi i na pitanju hrvatskih iseljenika u Južnoafričkoj Republici.

Prioriteti u rješavanju problema

Čini se da je osnovno pitanje u rješavanju problema Hrvata u Južnoafričkoj Republici što i kako treba raditi, koji su i kakvi prioriteti? Odgovori na ova pitanja uglavnom se nalaze u državnoj migracijskoj politici, a unutar nje u politici spram iseljeništva, tj. u općim smjernicama, propisima i zakonima državne vlasti, kojima se izravno ili neizravno želi utjecati na kretanje i sastav migracijskih tijekova, na sudionike u migracijskom procesu i na posljedice prostorne pokretljivosti stanovništva. Jasno utvrđeni ciljevi migracijske politike, te sredstva i načini njihova ostvarivanja, kao njezini instrumenti, nužno se reflektiraju i na iseljeništvo općenito. Gledajući sastav konkretne iseljeničke zajednice i uvažavajući sve posebnosti uvjetovane specifičnim okolnostima u kojima dotična zajednica živi i djeluje moguće je realno utvrditi posebnu strategiju pomoći i suradnje s njom. (Potrebno je odmah ovdje napomenuti, da prava pitanja nisu: Kako se Hrvatska može koristiti dijasporom, ili dijaspora Hrvatskom? nego je osnovno pitanje – kako se mi možemo koristiti svima nama? Inače, ostaje neosporna činjenica da je dijaspora i prije, i do dana današnjega, ostala jednako spremna pomoći domovini. Sada, nezavisnoj i suverenoj, ali ratom teško pogodenom, još i većinom!).

Iako, koliko mi je poznato, Hrvatska nema niti globalno utvrđenu migracijsku politiku, a nekmoli i službeno utvrđenu i široj javnosti podastrtu, nemam – dakle – iz čega preciznije navesti niti okvirne ciljeve koje se želi ostvariti (jer neprestano naglašavanje općeg povratka u domovinu ne smatram ozbiljnom migracijskom politikom!), još mi je teže govoriti o strategijskom nastupu spram naših iseljenika u Africi. Usprkos svemu ovome, za ovu ču svrhu pokušati ipak barem naznačiti neka osnovna opredjeljenja naše moguće migracijske politike te ih pokušati operacionalizirati na južnoafričke prilike u kojima žive naši iseljenici. (Ovo se, naravno, nikako ne smije shvatiti kao moj samovoljni ispad u društveno/državni rezervat legislative).

Mogući ciljevi migracijske politike

Najopćenitije kazano, predmijevam, ciljevi bi se naše migracijske politike mogli svoditi na sljedeće:

- Minimalizirati iseljeničke tijekove stanovništva, poglavito onih gradana neophodnih u zemlji (mladih, zdravih, obrazovanih, itd.);
- Potpomoći i ospješiti povratak što većeg broja hrvatskih iseljenika u domovinu, poglavito onih koji njezinoj obnovi i razvitu najviše mogu pomoći (opet oni prethodni, te mogući financijeri);

- Uspostaviti što tješnju suradnju (političku, kulturnu, informativnu, gospodarsku, sportsku, vjersku, itd.) domovinskih i iseljeničkih organizacija, institucija, društava, udružiga, klubova, itd. te se povezati s uglednim i utjecajnim hrvatskim iseljenicima u svijetu;

- Optimalno organizirati i intelektualno ojačati diplomatsko-konzularna predstavništva Republike Hrvatske u zemljama prijema hrvatskog iseljeništva (op. kulturni atašei često puta mogu biti i korisniji i djelotvorniji od vojnih, a konzulati od veleposlanstava!);

- Nastojati ostvariti globalno jedinstvo hrvatskog duha, stvarajući zajednički hrvatski informativni, intelektualni, kulturni, pa i gospodarski životni prostor;

- Medudržavnim i međunarodnim ugovorima i sporazumima te praktičnim podupiranjem i neratificiranih svjetski priznatih vrijednosti i tečevina, nastojati stjecati i uzdržavati domovinski ugled te na taj način podupirati iseljeničke težnje za očuvanjem nacionalnog identiteta;

- Povezivanjem dijaspore i domovine nastojati doći do onolikog stupnja nacionalne integracije koji će omogućiti da nas svijet ne samo prepoznaće, nego i uvažava;

- Da bismo pokazali svojim sunarodnjacima u inozemstvu, pa i njihovim useljeničkim zemljama, tko smo i kakvi oni moraju biti, moramo se obvezati na uvođenje i prakticiranje tečevina koje je demokratski, uljudeni i uredeni svijet usvojio u medusobnom ponašanju, maksimalno se kloneći svih društvenih predrasuda i glorificiranja prevladanih nacionalnih motiva (dijaspora niti je dužna, niti je spremna financirati sva naša postavljanja *kamena temeljaca*, presijecanja vrpci, slavlja svega i svačega – masovnog okupljanja, bezrazložnog hodočašćenja, nazdravičarenja i sl.);

- Svojim progresivnim domoljubljem i međunarodnom kooperativnošću neprekidno stvarati neophodne uvjete i pretpostavke državnog uključivanja u poželjne međunarodne saveze i asocijacije te sustavno i transparentno isticati tu svoju želju i spremnost za što skorije uključivanje (u WTO, *Phare-program*, EZ, NATO i dr.);

- Iskoristiti sva raspoloživa sredstva i načine da se barem u zemljama s kojima imamo uspostavljene diplomatske odnose što prije počnu i statistički prikazivati kao zasebni nacionalni entitet te se stalno i neumorno truditi da se definitivno kulturno i lingvistički distingvira hrvatski jezik od srpskog (i svakog drugoga!) – u diplomatskim razgovorima i njihovu prevodenju, u prevodilaštvu uopće, u radio i TV emisijama, u tisku i obrazovnim institucijama, u crkvi i vjerskim obredima, u imenima i nazivima, pa i u tekstovima na nadgrobnim pločama);

- Sustavno raditi na uspostavi društvene, kulturne, gospodarske, turističke i svekolike druge hrvatske promidžbe, koristeći sva raspoloživa sredstva i medije (gostovanja, literatura, mass-mediji, *Internet* itd.);

- Maksimalno moguće potpomagati inicijative i aktivnosti hrvatskih iseljeničkih zajednica, udruga, klubova, grupa, škola, vjerskih zajednica i drugih mogućih institucionalnih oblika društvenog okupljanja naših iseljenika u čuvanju i njegovanju nacionalnog identiteta, kulture i tradicije (finansijskom potporom, stvarnom ili stručnom pomoći, promidžbom, moralnom podrškom, na druge načine).

Uopće ne misleći da gore navedeno iscrpljuje sve moguće relevantne odrednice valjane migracijske politike, pa čak niti njezine elementarne odrednice, nastojao sam barem nabrojiti neka osnovna opredjeljenja koja bi mogla pomoći u utvrđivanju strateških ciljeva u odnosima s našim iseljeništvom. Ustvari, želio sam u prvom redu naglasiti, kako je ključna misao vodilja migracijske politike, njezina osnovna strateška točka, istinita i sustavna promidžba Hrvata kao starog srednjoeuropskog, kulturnog, miroljubivog, kršćanskog, dobrosusjedskog naroda i njihove domovine Hrvatske, danas suverene, samostalne i demokratske zemlje. Takve težnje i opredjeljenja maksimalno pridonose ugledu i poštovanju Hrvata i u domovini i u inozemstvu.

Zablude spram hrvatskog iseljeništva

Da bi se ovi naši strateški ciljevi i interesi optimalno ostvarili moramo se, čini nam se, prije svega pomiriti s činjenicom kako ćemo teško ikada postati zemlja bez iseljeništva, da Hrvatska ima svoju dijasporu i da će je i ubuduće imati, ali da ona ne predstavlja nikakav teret već prije golemi kapital koji joj stoji na raspolaganju. Moramo se, dakle, oslobođiti zablude da će nam se ikada veliki broj iseljenika, a posebice njihovih potomaka, *useliti* u Hrvatsku. Jedino oslobođeni ove zablude, moći ćemo formulirati realnu i provedivu migracijsku iseljeničku politiku.

Iako se već sada i službeno najavljaju ozbiljne pripreme za svjetski popis raseljenog hrvatskog naroda (inicijativa Svjetskog hrvatskog kongresa), na temelju čijih bi se rezultata ubuduće ustrojavala i izgradivala iseljenička politika (i odredile sve državne i ostale ustanove od posebnog nacionalnog interesa u ovoj oblasti), čini mi se da strateški prioriteti ponovno nisu pravilno identificirani. Na moguće pitanje: »Zašto?« odgovor bi glasio: »Zato, jer mi i sada otprilike znademo koliko gdje ima Hrvata, ali nismo sigurni da znamo kako najbolje koristiti njihov značaj i utjecaj«. Uz popise stanovništva i u jednoj zemlji (koji su uz to i veoma skupi!) vežu se značajne

statističke pogreške, popisi iseljeničkih kontigenata (i upitnih potomaka tih iseljenika) znatno su složeniji posao, pa je realno očekivati i veće pogreške. Poslije popisa više se neće znati je li naša prethodna procjena broja bila kriva, ili je kriv popis.

Postoje, naravno, i druge zablude u teorijama i praksi spram našeg iseljenštva, na kojima se svejedno pokušava graditi nekakva strategija. Recimo, zaboravlja se da se, i po čemu se, značajno razlikuju otisli Hrvati u Njemačku ili Austriju (*gastarbajteri*), koji su dolazili kući za vikend, ili barem za Božić ili Uskrs, na godišnji dopust, od onih kojima su čak i preci otisli *preko mora* i staru domovinu znaju samo iz priča. Često se zaboravlja, isto tako, da je starijim hrvatskim iseljenicima, kojima su potomci u novoj domovini stvorili svoje obitelji, rodili i unuke (često puta i u mješovitim brakovima), teško napustiti *novu* socijalnu sredinu i vratiti se u *staru*, u kojoj više nikoga svoga nemaju i u kojoj teško da koga poznaju, a više svoga ništa ovdje ni nemaju. Ili, naraštaj najproduktivnijih i najuspješnijih ljudi između četrdeset i šezdeset godina, vrhunskih profesionalaca i biznismena, dumbo uraslih i izgrađenih u zapadnim društvima, koji su otisli predaleko, a da bi mogli ostaviti svoju novu domovinu i vratiti se u staru. Mogli bismo ovako nizati slučajevi i okolnosti koje ne dopuštaju baš nikakve generalizacije kao imalo valjanu podlogu znakovitoj migracijskoj politici. Nije nam, međutim, to cilj. Željeli smo samo pokazati kako se ne može i ne smije površno i volontaristički jedinstveno prosudjivati iseljeničke motivacije i ponašanja, pa i onda kada govorimo o hrvatskim čelnicima koji su se vratili u domovinu, ali su članove obitelji svejedno ostavili u inozemstvu. Na takvim se primjerima i izvedenim zaključcima nikako ne može utvrditi suvisla migracijsko-iseljenička politika. Ako spomenuto barem navodi na trag nekakvoj mogućoj migracijskoj politici, odnosno njezinim odrednicama, mogli bismo se okreuti osnovnom problemu ovog priopćenja – migracijskoj strategiji Republike Hrvatske prema njezinim iseljenicima u Južnoafričkoj Republici.

Organizacijski i intelektualni resursi

Ipak, prije nego što iznesemo svoje viđenje mogućeg odnosa naše zemlje spram hrvatskih iseljenika na jugu Afrike, želio bih istaknuti naše organizacijske i intelektualne resurse i perspektivu, kao socijalnu infrastrukturu, tim potrebnim naporima.

Još prije skoro stotinu godina (1899.) upućena je s *dna Afrike* zamolba bečkoj vladi da im se uputi hrvatski konzul. Takve zamolbe bile su višekratno upućivane i Austrougarskoj i Kraljevini Jugoslaviji. Potvrde za to nalazimo i u ondašnjem

tisku. Ni nerazumijevanje ondašnjih vlasti nije hrvatske iseljenike obeshrabrivalo. Dočekali su da je veleposlanik George Sinović, Bračanin, postao i gradonačelnik Herculesa (Pretoria), narodni zastupnik u parlamentu, a onda i počasni konzul 1936. Hrvati su htjeli i više – novi im je kandidat dobrotvor Ivan Peribonio, Višanin. Hrvati, uvjek u većini, s punim pravom opetovano traže hrvatskog konzula, oni i u domu jugoslavenskog generalnog konzula Adama Stamboliće, uz prisutnost visokih uzvanika, diplomatskog zbora, gradonačelnika Johannesburga, pjevaju hrvatske domoljubne pjesme uz tamburicu, prisjećajući se starog kraja i ljudi u staroj domovini. Bilo ih je malo, ali bili su i ostali Hrvati. Bračani (Jandrijević, Antičević, Sinović, Stipanović, Vladislavić), Vrgorčani (Ulderik Franić), Vinodolci (Pavao Vidas), Višani, Imočani, Bosanci i ostali. Svi naši; i bez vlastite samostalne države Hrvatske, ipak samo Hrvati!

Danas je situacija značajno različita; i u nas – međunarodno priznatoj, samostalnoj, demokratskoj Republici Hrvatskoj, ali i u neapartheidnoj Južnoafričkoj Republici. Između dviju država uspostavljeni su diplomatski odnosi i na obje strane prilike se konsolidiraju.

Republika Hrvatska može danas značajno više pomoći hrvatskoj zajednici na jugu Afrike, jer ima odgovarajući sustav ustanova i institucija, a utvrdila je i ustavnu obvezu zaštite i skrbi za svoju dijasporu. Predmet odvog izlaganja nije šire obrazlaganje domovinskih zadaća spram iseljeništva, ali barem spomenimo neke značajnije nominalne izvršitelje tih aktivnosti. Iako na ovom području svoju ulogu imaju brojni državni i društveni čimbenici, ovdje u prvom redu mislimo na *Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo povratka i iseljeništva, Hrvatsku maticu iseljenika, Maticu hrvatsku, Hrvatski informativni kulturni zavod, Centar za strategijska istraživanja, Institut za migracije i narodnosti, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar* i slične. Na ovom zajedničkom i korisnom poslu očekuju se plodotvorne inicijative u prosvjeti i kulturi, gospodarstvu, turizmu, športu i drugomu. Hrvatska katolička zajednica pregalački djeluje dulje vremena u Južnoafričkoj Republici.

Hrvatski iseljenici spremni su pomoći i sami sebi

Već smo istaknuli raniju vrlo oskudnu državnu brigu za ove naše sunarodnjake, ali i njihovu vrlo skromnu društvenu i nacionalnu organiziranost. Moram odmah istaknuti kako je i s ovim potonjim u posljednje vrijeme značajno krenulo na bolje. Presudni dogadaji u Republici Hrvatskoj što su kulminirali stvaranjem i međunarodnim priznavanjem suverene države istovremeno su široko potakli i tamošnje inicijative,

te je tako došlo i do stvaranja *Croatian Association of South Africa* (CASA) – Hrvatske zajednice u Južnoj Africi, još u tijeku ratnih operacija u domovini. Ovu asocijaciju, zajednicu, udruženje pored engleske skraćenice CASA neki poznaju i pod skraćenim hrvatskim nazivom HZJA.

Hrvatska zajednica Južne Afrike organizacija je hrvatskih iseljenika koja djeluje na prostoru cijele Južne Afrike, nije vezana ni s jednom političkom strankom ni u Hrvatskoj ni u Južnoafričkoj Republici, a financira se prilozima svojih članova i drugim dobrovoljnim prilozima. Glavni joj je cilj da svojim djelovanjem promiče interes hrvatske zajednice u Južnoj Africi i na taj način izravno pridonese promicanju hrvatskih nacionalnih interesa na međunarodnom planu uopće. U svojim službenim materijalima HZJA ističe da joj je osnovni programski interes u razvijanju prijateljskih odnosa između hrvatskog naroda i naroda Južne Afrike kroz promicanje i razvijanje suradnje na svim područjima, a poglavito na gospodarskom, socijalnom, kulturnom, sportskom, akademskom i drugima za koje se pokaže obostrani interes.

Djelovanje HZJA (CASA) odvija se kroz razne radne skupine formirane uglavnom na dobrovoljnoj osnovi, ali u općem interesu cijele zajednice, i pridruženih organizacija (nešto čvršćeg organizacijskog ustrojstva). Da bi se točnije i potpunije shvatila djelatnost jednih i drugih, najbolje je navesti njihove nazine i pojASNITI djelatnost:

1) Skupina za socijalni rad (socijalna aktivnost) koja u svoje prioritete stavlja – program za pomoć novih imigranata, potpomaganje *Kluba hrvatske mladeži*, iniciranje formiranja *Društva hrvatskih obitelji* (sudjelovanje u međunarodnoj razmjeni djece za vrijeme školskih praznika), poboljšanje i unapredjenje škole hrvatskog jezika (za mladež i odrasle), program stvaranja baze podataka o Hrvatima u Južnoafričkoj Republici, organizacija staračkog doma za hrvatske iseljenike;

2) Skupina za informiranje ima zadaću obavješćivati HZJA o dogadjajima u samoj zajednici te dogadjajima u staroj domovini, ali i o dogadjajima u svijetu značajnim za Republiku Hrvatsku, informirati južnoafričku javnost o stvarnim prilikama u Hrvatskoj, njezinoj kulturi, povijesti, tradicijama, interesima, razvijati suradnju s mass-medijima u Hrvatskoj i Južnoafričkoj Republici uspostavljanjem kontakata, izdavati kratke informativne biltene (*news bulletins*), a sada i tromjesečni časopis *The Croatian Independent*;

3) Skupina za kulturnu aktivnost ima zadaću približiti hrvatskim iseljenicima vlastitu kulturnu baštinu te upoznati narode Južne Afrike s onim aspektima hrvatske kulturne povijesti koja je od šireg, svjetskog značenja;

4) Skupina za sportsku aktivnost među svojim programskim zadaćama navodi – podržavanje stvaranja lokalnih hr-

vatskih sportskih timova i njihovo uključivanje u lokalna amaterska natjecanja u različitim sportovima, uspostavljanje aktivnog odnosa u Južnoafričkim sportskim savezima u sportovima u kojima Republika Hrvatska ima kvalitetne klubove (primjerice: nogomet, košarka, rukomet, vaterpolo, tenis i sl.), a u svrhu aktivnog sudjelovanja u pripremi i organizaciji sportskih gostovanja, razmjene igrača i trenera;

5) Zajedničke službe organizirane su kao zasebna skupina (administracija, kadrovska služba (staff management), računovodstvo, knjigovodstvo, bilanciranje, obračun, finansijska kontrola, organizirano prikupljanje materijalnih i finansijskih sredstava).

U pridružene organizacije HZJA spadaju:

1) *Hrvatska gospodarska komora u Južnoj Africi*, samostalna je organizacija gospodarstvenika, a cilj joj je identificirati i podržavati razvoj turizma, trgovine i investicija na obje strane te promicati komercijalne interese svojih članova u Južnoafričkoj Republici;

2) *Hrvatsko akademsko društvo u Južnoj Africi* je samostalna organizacija hrvatskih intelektualaca, koji ima za cilj okupljati intelektualce u Južnoj Africi, i na taj način pridonositi revalorizaciji hrvatske kulture i njenog stupnja razvijenosti u očima južnoafričke javnosti općenito, a posebice u okviru hrvatske zajednice u Južnoj Africi;

3) *Hrvatski Caritas u Južnoj Africi* južnoafrički je ogranknik svjetske, kršćanske, humanitarne organizacije čiji je osnovni zadatak prikupljanje i raspodjela materijalne pomoći svim ljudima u nevolji;

4) *KUD Croatia* (osnovan 1989.) ima zadaću njegovanja i prenošenja na mlade ljubavi prema hrvatskim narodnim plesovima, pjesmama i običajima (folkloru).

CASA (HZJA) registrirana je u Južnoafričkoj Republici, gdje je engleski jedan od službenih, a pored toga i najviše korišteni jezik, pa je zato i u HZJA taj jezik službeni, premda je konačni cilj organizacije ravnopravna dvojezičnost hrvatskog i engleskoga. Ona će, međutim, snažno podržavati napore svojih članova za što širu uporabu hrvatskog jezika. CASA će, osim toga, nastojati uspostaviti redovitu razmjenu informacija i mišljenja s hrvatskim organizacijama i zajednicama u drugim stranim državama, kao i kompetentnim organizacijama i institucijama u Republici Hrvatskoj (primjerice: *Hrvatska matica iseljenika*, *Matica hrvatska*, *Hrvatski olimpijski odbor* i sl.).

Ako na kraju ovoga sumarnog pregleda kažemo da su ovo planovi i programi hrvatske zajednice šest/sedam tisuća ljudi (od kojih dobar dio druge i treće generacije iseljenika i ne zna hrvatski) moći ćemo ispravno ocijeniti njihovu zaštitu i preuzetnost. Zamislimo samo jedan gradić u Hr-

vatskoj s ovolikim brojem stanovnika koji bi imao neki ovakav analogan projekt. Komparacija bi zacijelo išla njima u prilog utoliko prije što nisu na jednom mjestu, nego su razasuti širom ove države dvadeseterostruko veće od Hrvatske. (Istina je, naravno, da su jedno planovi, a drugo njihova ostvarenja, ali nas i planovi kao svjesna usmjerena i opće težnje moraju impresionirati!).

Ante Laušić
*Strategija Republike Hrvatske
prema hrvatskim Iseljenicima
u Južnoafričkoj Republici*

Umjesto zaključka

Ovdje bih pošao od dvije, čini mi se, općeprihvачene tvrdnje:

- a) u želji za realizacijom zajednice svih Hrvata bez granica moramo prihvatići činjenicu da su svi Hrvati uvijek živjeli s Hrvatskom, i da su to u povijesti uvijek hrvatski iseljenici zdušno podržavali i promicali, i
- b) da smo, mi Hrvati, najviše (da ne kažem, redovito!) zakazivali u promidžbi istine o Hrvatskoj.

Ovim dvjema tvrdnjama mogao bih dodati i konstataciju, da dijaspora predstavlja golem kapital baš u ostvarenju intencija dviju prethodnih tvrdnji.

Potpuno smo svjesni kako je hrvatska dijaspora posljedica režima u kojima su Hrvati iz domovine morali iseljavati, bilo iz gospodarstvenih bilo iz političkih razloga, i da im sada njihova stara domovina mora biti otvorena za povratak; štoviše, da ga mora i poticati, kako bi nastojala ispraviti njima nanesene nepravde.

Plemenita je i domoljubna ideja o što brojnijem povratku hrvatskih iseljenika u domovinu. Pitanje je samo, koliko je realna i racionalna? Čini mi čini da suvremena, suverena i demokratska Republika Hrvatska treba potpomoći na sve moguće načine povratak Hrvata u domovinu ukoliko to oni žele, ali istovremeno je dužna pomoći i skrbiti o iseljenim Hrvatima koji iz bilo kojih razloga svoj povratak ne mogu ostvariti. Uspostavljena nadleštva i organizacije u državi Hrvatskoj i tijela u zemljama u inozemstvu u kojima žive hrvatski iseljenici to sigurno omogućuju.

Na primjeru hrvatskih iseljenika u Južnoafričkoj Republici nastojali smo to i pokazati.